

SỰ ĐA DẠNG VĂN HÓA VÀ ĐỐI THOẠI GIỮA CÁC NỀN VĂN HÓA - MỘT GÓC NHÌN TỪ VIỆT NAM*

NGUYỄN ANH TUẤN

Trong vài thập kỷ gần đây, sự đa dạng văn hóa và vấn đề bảo tồn bản sắc văn hóa Việt Nam trong bối cảnh toàn cầu hóa được nhiều nhà nghiên cứu khoa học xã hội quan tâm. Tuy nhiên, nhiều học giả trong ngành Nhân học và một số ngành khoa học xã hội khác có những ý kiến và quan điểm khác nhau. Từ thập kỷ 1990 đến nay, cuộc tranh luận về vấn đề bản sắc văn hóa và bảo tồn bản sắc văn hóa dân tộc vẫn còn tiếp tục. “*Sự đa dạng văn hóa và đối thoại giữa các nền văn hóa - Một góc nhìn từ Việt Nam*” của tác giả Phạm Xuân Nam là một công trình nghiên cứu có tính hệ thống, góp phần trả lời cho vấn đề nêu trên.

Trong nghiên cứu này, Phạm Xuân Nam sử dụng phương pháp liên ngành, nhưng ông đặc biệt đề cao tầm quan trọng của sự kết hợp giữa phương pháp lịch sử và lô-gíc. Theo đó, *Sự đa dạng văn hóa và đối thoại giữa các nền văn hóa - Một góc nhìn từ Việt Nam* xem xét phân tích vấn đề trên trục thời gian từ thời cổ trung đại đến cận hiện đại với sáu chương nội dung.

Chương I với tiêu đề *Nhận thức về sự đa dạng văn hóa và đối thoại giữa các nền văn hóa* trình bày nội hàm hai khái niệm “văn hóa” và “văn minh” - làm cơ sở cho các phân tích về đa dạng văn hóa. Phạm Xuân Nam và cộng sự lưu ý bạn đọc về cách tiếp cận hệ thống cấu trúc về bản chất văn hóa; từ đó, ông đưa ra một cách hiểu về bản sắc văn hóa dân tộc dưới góc nhìn đa dạng văn hóa và đối thoại các nền văn hóa. Theo Phạm Xuân Nam, bản sắc văn hóa dân tộc có tính ổn định tương đối theo thước đo thời gian lịch sử, luôn vận động thay đổi theo thời gian, gắn liền với quá trình phát triển nội tại của dân tộc và giao lưu quốc tế. Sự đa dạng về bản sắc văn hóa giữa các dân tộc chịu sự quy định của các yếu tố như: tính đa vẻ của môi trường tự nhiên, những điều kiện đặc thù về kinh tế, chính trị, xã hội, những quan hệ nhiều mặt với bên ngoài (buôn bán, truyền đạo, nhập cư) và sự tác động tổng hợp các nhân tố. Sự đối thoại của các nền văn hóa theo tác giả có thể diễn ra dưới một số cách thức như: đối thoại trực tiếp bằng

* Phạm Xuân Nam (2013), *Sự đa dạng văn hóa và đối thoại giữa các nền văn hóa - Một góc nhìn từ Việt Nam*, Nxb Khoa học xã hội, Hà Nội, 646 trang, 14,5 x 20,5cm.

lời, thông qua các tác phẩm chữ viết hoặc một số hình thức khác (ký hiệu, hành vi).

Chương II phân tích những hoạt động sáng tạo giá trị văn hóa cội nguồn của dân tộc ở thời đại Văn Lang - Âu Lạc trên các phương diện chủ thể nền văn hóa (người Việt cổ), đặc điểm môi trường tự nhiên, những sáng tạo văn hóa vật chất, tinh thần và xã hội.

Chương III tìm hiểu việc kết hợp đối thoại văn hóa với các hình thức đấu tranh trong thời Bắc thuộc và chống Bắc thuộc. Tác giả cho rằng, đây là thời kỳ lịch sử các thế lực phong kiến phương Bắc thực hiện chính sách xâm lược, thống trị và đồng hóa đối với nước ta, dẫn tới sự hỗn dung chủng tộc, nhưng trong quá trình này, Việt hóa mạnh hơn Hán hóa. Chính vì thế, lịch sử chứng kiến nhiều sự tiếp biến văn hóa thông qua đối thoại trên lĩnh vực ngôn ngữ (chữ Nôm), kiến thức kỹ thuật, sáng tạo văn hóa vật chất, tôn giáo tín ngưỡng.

Chương IV bàn về đối thoại văn hóa Đại Việt và một số nền văn hóa trong khu vực và trên thế giới thời trung đại. Trọng tâm của đối thoại văn hóa, theo Phạm Xuân Nam, thể hiện ở phương diện xây dựng pháp luật, giải quyết quan hệ ngoại giao, thâm hóa Phật giáo (Ấn Độ và Trung Hoa), sáng tạo ra Thiền phái Trúc Lâm Yên Tử, sự hình thành chữ Nôm và chữ quốc ngữ.

Chương V đề cập đến những tiếp xúc giao lưu đối thoại ngày càng rộng mở giữa văn hóa Việt Nam và nhiều nền văn hóa trên thế giới thời cận hiện đại. Việc tiếp xúc với các nền văn hóa phương Tây từ nửa cuối thế kỷ XIX đã cung cấp tiền đề cho những đối thoại văn hóa, tiêu biểu là tư tưởng của các

nhà tri thức thời đó như: Đặng Huy Trứ, Phan Bội Châu, Hồ Chí Minh... Trên bình diện văn hóa, tác giả cho rằng, Việt Nam đã tiếp nhận và biến cải các hình thức phương thức biểu đạt của văn hóa Pháp để chuyển tải nội dung nhiều giá trị văn hóa Việt để mở mang dân trí. Theo tác giả, Việt Nam đã vận dụng tinh thần và phong cách đối thoại văn hóa trong hoạt động đấu tranh ngoại giao, góp phần thực hiện cụ thể của cách mạng Việt Nam thời kỳ 1945 - 1975, khơi dậy tiềm năng sáng tạo nội sinh của dân tộc kết hợp với thâm hóa tinh hoa văn hóa nhân loại trong tiến trình Đổi mới toàn diện đất nước.

Chương VI trình bày về bốn bài học lịch sử và các vấn đề đương đại của việc phát huy bản sắc văn hóa dân tộc. Tác giả khẳng định, Việt Nam cần chủ động tham gia đối thoại giữa các nền văn hóa trong giai đoạn toàn cầu hóa dựa trên bốn nguyên tắc: bình đẳng, tôn trọng lẫn nhau, khoan dung, cầu đồng tồn dị. Từ đó, tác giả đưa ra sáu gợi ý thay lời tổng kết để thực hiện sự cam kết với tính đa dạng văn hóa và tăng cường giữa các nền văn hóa.

“*Sự đa dạng văn hóa và đối thoại giữa các nền văn hóa - Một góc nhìn từ Việt Nam*” của Phạm Xuân Nam là một nghiên cứu có tính hệ thống, có giá trị lý luận và thực tiễn về văn hóa và bản sắc văn hóa. Tác giả cung cấp một cái nhìn hệ thống theo trục thời gian giúp bạn đọc hình dung sự đa dạng và đối thoại văn hóa giữa Việt Nam và nhiều nền văn hóa lớn trong khu vực và trên thế giới. Công trình này đại diện cho luồng quan điểm nghiên cứu về bản sắc văn hóa Việt Nam trong cái nhìn đa chiều. Vì thế, đây là một tài liệu tham khảo bổ ích đối với những ai quan tâm về chủ đề này.